2007 жыл, 5-чи ИЮНЬ, ГЕУЮРГЕ КЮН. № 108 (17759)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини советнигини юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини

УКАЗЫ

Кумыков Борис Хамурзовични Къабарты-Малкъар Республиканы Президентини советнигине салыргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти А.КАНОКОВ.

Нальчик шахар,
2007 жылда 31-чи майда,
№40-УП

Кетов Юрий Максидовични Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню Председателини заместителини къуллугъуна салыуну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Конституциясыны 100-чю статьясыны 1-чи кесегини «з» пунктуна эм «Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 8-чи статьясына тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти **бегим этеди**:

1.**Кетов Юрий Максидовични** Къабарты-Малкъар Республиканы Конституция Сюдюню Председателини заместителини къуллугъуна салыргъа.

2.Бу Бегим къабыл этилген кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Председатели БЕЧЕЛЛАНЫ И.

Нальчик шахар,
2007 жылда 31-чи майда,
№1122-П-П

КЕНГЕШ

Милициягъа - автомашинала

Бу кюнледе КъМР-ни МВД-сында Россей Федерацияны Ич ишлерини министерствосуну быйыл 14-чю майдан бери инспектор комиссиясыны ишини итоглары чыгъарылгъандыла. Басмада билдириле тургъаныча, комиссия ишин планнга кёре бардыргъанды. Кеси да оперативный-къуллукъ этиу ишни игилендирирге аталгъанды. Аны ишине РФ-ни ич ишлерини министрини заместители, генерал-полковник А.Л. Еделев къатышханды. Ол битеу алып айтханда, РФ-ни МВД-сыны комиссиясы республиканы ич ишлерини органларыны ишине иги деген багъа бичгенди.

Кенгешде КъМР-ни МВД-сыны ахшы къуллукъ этген бир къауум адамына къырал саугъала берилгендиле. РФ-ни ич ишлерини министри армияны генералы Р.Г. Нургалиевни буйругъу бла, иги кесек адам бет жарыкълы къуллукъ этгенлери, оперативный ишде ахшы кёрюмдюле болдургъанлары, адепге-намысха сакълыкълары ючюн саугъаланнгандыла. Аладан КъМР-ни МВД-сыны кеси къоркъуусузлугъу бёлюмюню начальниги милицияны полковниги Заур Бейтугановха «За боевое содружество» майдал берилгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КъМР-ни ПАРЛАМЕНТИНДЕ

Айырыуланы юслеринден закон тюрленеди

КъМР-ни законла чыгъарыучу органыны Президиумуну кезиулю жыйылыуунда 30-дан артыкъ вопросха къаралгъанды. Депутатла бла бирге анда Президентни бла Правительствону Парламентде келечиси Залим Кашироков ишлегенди. Жыйылыуну спикер Бечелланы Илияс бардыргъанды.

«КъМР-де къырал къуллукъланы реестрини юсюнден эм КъМР-ни къырал граждан службасыны къуллукъларыны реестрини юсюнден» КъМР-ни Законуна тюрлениуле кийириуню юсюнден» эм «КъМР-ни айырыуланы юслеринден законодательный актларына тюрлениуле кийириуню юсюнден» законопроектлеге кёре билдириуле этип Законодательство, къырал къурулуш эм жер-жерли самоуправленияны вопрослары жаны бла комитетни председателини заместители Гилийланы Борис сёлешгенди. Биринчи документ толтурууч властьны республикалы органларыны структурасында КъМР-ни Президентини Ишлерини управлениясы къуралгъаны эмда КъМР-ни къырал граждан службасыны къуллукъларыны реестрине КъМР-ни Президентини Ишлерини управлениясында къуллукъланы тизмесин къошаргъа керек болгъаны себепли жарашдырылгъанды. Экинчи законопроект айырыуланы юслеринден федеральный законодательство тюрленнгени бла байламлы жаратылгъанды. Анга кийирилген тюрлениулеге кёре, энди регистрация этилген кандидатха къажау уголовный иш прокурорну ыразылыгъы болмай ачылмайды. Прокурорну угъайлыгъы жокъ эсе уа, аны юсюнден кандидатны регистрация этген айырыу комиссиягъа билдирирге керекди.

Эки документ да депутатлагъа ала алагъа энтта да тынгылы къарар ючюн жиберилгендиле.

«Борчлу халда медицина страхование этиуню Къабарты-Малкъар территориялы фондуну 2006 жылгъа бюджети къалай толтурулгъаныны юсюнден» эм «Организацияланы ырысхыларына налог салыуну юсюнден» КъМР-ни Законуну 5-чи статьясы кючюн тас этгеннге санауну юсюнден» законопроектле бла уа жыйылгъанланы Бюджет, налогла, финансла жаны бла комитетни председатели Каншоби Ахохов шагъырей этгенди. Билдирилгеннге кёре, былтыр Фондну бюджети файдала жаны бла 110,2 процентге, къоранчла жаны бла да 109,4 процентге толтурулгъанды. «РФ-ни Налог кодексини экинчи кесегини 372-чи статьясына тюрлениуле кийириуню юсюнден» Федеральный закон къабыл этилгени бла республикалы законда федеральный законодательствогъа чюйре келген жерлени кетерирге тюшгенди. Ол сылтау бла жарашдырылгъанды башында сагъынылгъан законопроект. Аны Парламентни комитетлерине ала кеслерини эсгертиулерин бла предложенияларын хазырлар ючюн жиберирге оноу этилгенди.

Руслан Абазовну, Гилийланы Борисни, Анатолий Ааликовну, Каншоби Ахоховну, Заур Апшевни, Виктор Несутуловну, Сафарби Маремуковну эм Жанатайланы Салимни айтханлары бла РФ-ни башха субъектлерини парламентлерини законла чыгъарыу бла байламлы этген башламчылыкълары сюзюлгендиле. Депутатла аланы къабыл кёргендиле.

Кёргюзтюлген материалла бла шагъырей болуп эм Регламент жаны бла комитетни председатели Владимир Маховну билдириуюне тынгылап, Адыгея Республиканы Парламенти къуралгъанлы 15 жыл толгъанын эсге алып, Президиумну членлери бу адамланы КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа оноу этгендиле: Майкоп шахарда «Капитал къурулушну управлениясы» муниципальный унитар предприятияны башчысы Джабраил Атажаховну, Адыгеяны «Красногвардейский район» муниципальный къуралыууну башчысыны биринчи заместители Алексей Кардовскийни, Адыгея Республиканы эл мюлк министрини заместители Алексей Руденкону, Майкоп шахарда «Энком» ООО-ну директору Аскер Янокну.

Депутатла Заур Апшевни КъМР-ни культура эм информация коммуникацияла министри Заур Тутов бла бирге Телерадиовещание жаны бла федеральный конкурс комиссияны жыйылыууна къатышханыны юсюнден хапарына тынгылагъандыла.

Парламентни Председатели Бечелланы Илиясны айтханы бла, республиканы законла чыгъарыучу органыны кезиулю жыйылыуун чакъырыуну юсюнден вопросну сюзюп, Президиумну членлери аны быйыл 28-чи июньда бардырыргъа оноу этгендиле.

Юрий Кетов жангы къуллукъгъа салыннганды

Билдиргенибизча, алгъаракълада республиканы законла чыгъарыучу органыны кезиулю жыйылыуу болгъанды. Анда 20-дан артыкъ вопросха къаралгъанды. Жыйылыуну Парламентни Председатели Бечелланы Илияс бардыргъанды.

Аны айтханы бла депутатла Парламентни муну аллында болгъан жыйылыуундан сора ажымлы ёлген коллегалары Аслан Кадыкоевни бир минутну шош сюелип эсгергендиле. Андан сора аны депутат полномочиялары болжалдан алгъа тохтатылгъанларын тохташдыргъандыла. Дагъыда жашагъан жерин алышындыргъаны бла байламлы депутат Светлана Маликованы да полномочияларын тохтатыргъа оноу этгендиле.Жаболаны Жабраилни бла Беслан Теновну уа депутат полномочияларын толтуруп башлагъанлары бла алгъышлагъандыла. Аладан бири Законодательство, къырал къурулуш эм жер-жерли самоуправленияны вопрослары жаны бла комитетни, башхасы уа Аграрный политика эм табийгъатны хайырланыу жаны бла комитетни членлери болгъандыла.

Законодательство жаны бла комитетни председатели Руслан Абазовну айтханы бла РФ-ни Ара Айырыу комиссиясындан Вячеслав Гешевни КъМР-ни Айырыу комиссиясыны членине кандидатныча КъМР-ни Парламентини къарауунa беририн тилерге оноу этилгенди эм аны юсюнден тийишли бегим къабыл кёрюлгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ГИТЧЕ БИЗНЕС

Тёреге айландырылгъан мадар

Озгъан орта кюн Нальчикдеги Къырал концерт залда, кёп адам да жыйылып, къууанчлы иш бардырылгъанды. Ол кюн «Нальчик шахарны 2006 жылда бек иги предприниматели» деген конкурсну итоглары чыгъарылгъандыла.

Ары келгенле ол иш башланырдан алгъа конкурсантланы ишлери бла шагъырейлендирилгендиле, тап къуралгъан кёрмючге къарагъандыла.

Жыйылыуну Нальчик шахар округну администрациясыны башчысыны заместители – конкурс комиссияны председатели Тюбейланы Хызыр ачханды. Кесини къысха сёлешиуюнде ол жыл сайын шахарны бек иги предпринимателин тохташдырыу тёреге айланнганды, бешинчи кере бардырылады дегенди. Эришиуге-сайлаугъа къатышханланы саугъалау бла байламлы къууанчлы иш бу жол Къабарты-Малкъар Россейге кеси ыразылыгъы бла къошулгъаныны 450-жыллыгъына аталгъанын да энчи чертгенди.

Конкурсну мураты - гитче бизнесни шахарда предприятияларыны бек игилерин ачыкълап, алада жыйышдырылгъан сынауну кенг жайыуду. Гитче предпринимательствону андан ары айнытыугъа къаллай уллу магъана берилгенини юсюнден КъМР-ни Президенти Арсен Баширович Каноков республикалы Парламентге Посланиясында да айтханын эсге салгъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

СУРАТДА: кёрмюч бла шагъырейлениу.

Къулийланы Къайсынны эсгериу

Къайсынны эсгертмесине гюлле саладыла.

Поэт бизни биргебизгеди

Юч жылдан бери закий поэт Къулийланы Къайсынны жашаудан кетген кюнюн аны атын жюрютген орамда эсгертмесине келип, анга хурмет, ыспас сёзле айтып, алай башлайдыла. Ызы бла уа Чегемде юй-музейине барадыла. Бу жол да, ол тёреге кертичи болуп, Къайсынны орамына, аны эсгертмесини аллына жазыучула, поэтни чыгъармачылыгъын сюйгенле, жууукъ-ахлу да келген эдиле.

Жыйырма эки жыл алгъа 4-чю июньда, кюн узуну кёкню къара туман басып, жауунну тохтамай жаугъаны эсибиздеди. Табийгъат да кесини огъурлу, фахмулу да жашы Къулийланы Къайсынны жашаудан кетгенине ачыу этгенча, тохтаусуз жиляй эди деп айтылгъан эди артда.

Быйыл июньну 4-чю кюню да мудах эди, къызыулукъ кетип, шахар башын туман басып. Жауун да себелей тургъанлыкъгъа, Къайсынны адамлыгъына, фахмулулугъуна баш ургъанла келмей къалмадыла аны эсгертмесини къатына.

КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини председатели Созайланы Ахмат жыйылгъанлагъа кезиу-кезиу сёз бергенди. Сёлешгенле Къулийланы Къайсын малкъар халкъны битеу дуниягъа атын айтдыргъанын белгилегендиле. Ол къуру Малкъарны угъай, битеу Россейни, алгъыннгы Совет Союзну да келечиси болгъанын чертгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

450-жыллыкъ

Айтхылыкъ этнограф

Малкъар халкъны Россейни уллу шахарларында, университетлени, институтланы бошап, анда къалып, ишлеп тургъан кёп фахмулу жашлары, къызлары бардыла. Биз аланы атларын билсек, окъуучуларыбызны да шагъырей этерге кюрешебиз. Кечирек билип да къоябыз - ала башха халкъланы тиллери, культуралары, тарыхлары бла кюрешгенлери себепли, атлары аз сагъынылады. Аллай алимледен эди Гемуланы Нухну жашы Исмайыл.

Бюгюн аны эсгергенибиз да алимни башчылыгъы бла «Народы Западной Сибири. Ханты. Манси. Селькупы. Ненцы. Энцы. Нганасаны. Кеты» деген китап Москвада чыкъгъаны бла байламлыды. Ол Россейни Илму Академиясыны Миклухо-Маклай атлы этнология эм антропология институтуну эм аны Сибирьде бёлюмюню кючлери бла басмаланнганды. Бу планда болгъан алтытомлукъну экинчи китабыды, биринчиси 2004 жылда чыкъгъан эди.

«Народы Западной Сибири...» деген китапны баш редактору эди жашаудан кетген Гему улу. Мында айтылгъан Сибирьни жети халкъыны да культураларын, тарыхларын да ол иги билгенди. Ахыр кюнюне дери алим тинтиу иш бла кюрешип тургъанды. Ол жети халкъны тиллери башха-башха къауумлагъа киргендиле, диалектлеге да юлешиннгендиле.

Аланы тарыхларына къарасагъ а, айныу жолларында бирге келишген кёп шарт барды. Бу жангы китапны бир къауум башын бизни жерлешибиз Гемуланы Исмайыл жазгъан эди, кеси алгъан суратладан бла статьяладан толу этип. Сибирьни халкъларыны культураларын тинтиуге жашауун аямагъан алим аланы энчиликлерин да толу ачыкълагъанды.

Алимни кесини жашау, чыгъармачылыкъ жолуну юсюнден да айтыргъа тийишли кёреме. Быйыл 1-чи июньда Гемуланы Исмайылгъа 65 жыл боллукъ эди. Жарсыугъа, фахмулу алим мындан эки жыл алгъа кетгенди жашаудан.

Аны илмугъа жолу узакъ эди. 1962 жылда Пушкин шахарда ПВО-ну радиотехника училищесин бошагъандан сора, офицер чын алып, жашауун аскер бла байларгъа муратлы эди. Алай тарыхха сейири аны суумайды да, Томскни къырал университетинде окъуйду. 1972 жылда, аны ахшы тауусуп, анда дерсле да береди, аспирантураны да бошайды. Алты жылдан ол СССР-ни Илму Академиясыны Сибирьде бёлюмюню тарых, филология эм философия институтунда ишлеп башлагъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЭРИШИУ

Биринчиле черек аууэчула болгъандыла

Электромонтёрланы усталыкъларын тинтиуге эм юйретиуге жоралапып, Черек районну электросетьлеринде «КЭУК» ОАО-ну Къабарты-Малкъардагъы филиалыны бригадаларыны араларында эришиу бардырылгъанды.

Анда монтёрла распределительный сетьле къалай ишлегенлерини, алагъа ремонт къалай этилгенлерини юсюнден айтхандыла, ол жаны бла усталыкъларын кёргюзтгендиле.

Бу эришиуге республиканы битеу районларыны келечилери эм Бахсан шахарны УЭКС-ни бригадасы да къатышхандыла. Конкурсну алты кезиуюнден сора биринчи жерге Черек РЭС-ни келечилери чыкъгъандыла. Экинчи бла ючюнчю жерлени уа Май эм Прохладна районланы бригадалары алгъандыла.

Хорлагъанла белгили болгъандан сора уа, Черек районну Культура юйюню коллективи эришиуге къатышханлагъа концерт кёргюзтгенди.

КЪУЛБАЙЛАНЫ Элина.

Акция

Битеуроссей жазылыуну декадасы

Хурметли жамауат!

2-чи июньдан 12-чи июньнга дери Битеуроссей жазылыуну декадасы бардырылады. Ол кезиуде сиз 2007 жылны экинчи жарымына «Заман» газетге эм башха изданиялагъа 20 процентге учуз болгъан багъасы бла жазылыргъа онг табарыкъсыз.

Жазылыуну связьны хар почта бёлюмюнде жарашдырыргъа боллукъду. Берилген ахшы мадарны ычхындырмагъыз!

КъМР-ни Почта связыны федеральный управлениясы.

САБАН ИШЛЕ

Суу тыйгъычсыз бёлюнеди

Жерчиликде этилген къоранчланы къатлап къайтарыуну, бай тирлик алыуну баш мадарларындан бири сабанлагъа суу салыуду. Жауунла да хазна болмай, къызыулукъ къаты къысхан кезиуде уа ол ишни магъанасы бютюн уллуду.

Сабанчылагъа ол жумушну тамамларгъа «Жерлени мелиорациялауну эм эл мюлкню суу бла жалчытыуну КъМР-де управлениясы» федеральный къырал учреждениядa ишлегенле тийишли къошумчулукъ этедиле.

- Эл мюлк предприятияланы, аренда мюлклени суу бла тийишлисича жалчытып туруугъа чырмаулукъ этген зат жокъду, - дегенди ол управленияны начальниги Мухамед Малухов. – Къаллай бир деселе да жиберип, заявкаланы заманында толтурабыз. Сууну ала оюмлу, файдалы болурча къоратсынла ансы, бизден къаллыкъ тюйюлдю.

Бизни ушагъыбызгъа къошулуп, учреждениялы сууланы хайырланыу бёлюмюню баш специалисти Марита Адальбиевна Бажева уа былай билдиргенди:

- Битеу алгъанда, май айда 149 миллион кубометр суу къоратыргъа деп белгиленнген эди да, ол борч жетишимли толтурулгъанды. Сабанланы сугъарыугъа 64, 9 миллион кубометр суу жиберилгенди. Мюлк жюрютюуде башха жумушлагъа 9 миллион кубометрден артыкъ кетгенди. Жалгъан кёллеге, суу жыйылгъан жерлеге къошуугъа да 25,2 миллион кубометр бёлюннгенди. Сулары таркъая башлагъан череклеге да эки миллион кубометр чакълы бир суу жиберилгенди.

Бюгюнлеге ара эл мюлк предприятиялада мирзеулюк сабанладан 15,4 минг гектары сугъарылгъанды. Кёгет бахчалагъа да план бла белгиленнгени чакълы бир суу жиберилгенди. Ол иш мал ашлыкъ битимле ёсдюрюлген участкаланы 600 гектарында да бошалгъанды.

Аренда мюлклени суу бла жалчытыуну энчи эсеби жюрютюледи. Аланы тилеклерине тийишлиликде тапдырылгъан суу 7000 гектарны сугъарыргъа жетгенди.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Юрий Кетов жангы къуллукъгъа салыннганды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну Парламентде келечиси Залим Кашироковну билдириуюне тынгылап, парламентарийле Юрий Кетовну КъМР-ни Конституция сюдюню председателини заместителини къуллугъуна салыу жанлы болуп къол кётюргендиле.

«Къабарты-Малкъар Республикада коррупцияны болдурмауну юсюнден» КъМР-ни Президенти артха къайтаргъа Законуна жангыдан къаралгъанды. Аны депутатла республиканы башчысы кёргюзтген тюзетиуню эсге алып, къабыл этгендиле. Анга кёре кёп адам къатышхан тынгылауланы коррупциягъа къажау программагъа салулай къаралып бошалгъынчы бардырыргъа белгиленеди.

«КъМР-де халкъ кёп санда жыйылгъан ишлени бардырыуну юсюнден алгъадан билдириуню жоругъуну юсюнден» эм «КъМР-ни оноуунда болгъан бийик, башланнган эм орта профессионал билим берген окъуу учреждениялада очно окъугъан студентлени бла окъуучуланы стипендияларыны ёлчемлерин тохташдырыуну юсюнден» законла, алагъа этилген эсгертиуле бла предложениялa эсге алыныпсъ къабыл кёрюлгендиле. Тюрлениуле бла къошакъла «КъМР-ни жеринде рыноклада бла сатыу-алыу комплекследе ишни къураууну мурдорларыны юслеринден», «КъМР-ни жарашдырыучу судьяларыны юслеринден», «КъМР-ни Айырыу комиссиясыны юсюнден», «Билим бериуню юсюнден» эм КъМР-ни бир-бир законодательный актларына да кийирилгендиле.

Бир къауум законопроектле, ол санда «КъМР-ни законодательный актларына тюрлениуле эм къошакъла кийириуню эмда КъМР-ни муниципальный служба бла байламлы законодательный актлары кючлерин тас этгеннге санауну юсюнден», «КъМР-де энчи халда сакъланнган табийгъат жерлени юслеринден» КъМР-ни Законуна тюрлениуле эм къошакъла кийириуню юсюнден», «КъМР-де гражданланы бир къауумларына къырал социальный болушлукъ бериуню юсюнден» КъМР-ни Законуну 5-чи эм 9-чу статьяларына тюрлениуле кийириуню юсюнден» законланы проектлери къабыл этилгендиле.

Депутатла «РФ-ни бир-бир законодательный актларына тюрлениуле кийириуню юсюнден» федеральный законну проектине кёре РФ-ни контроль-эсеплеучю органларыны финансла бла байламлы право бузукълукъланы ачыкълауда полномочияларын кючлендириуню юсюнден законодательный башламчылыкъны Къырал Думаны къарауун да берирге оноулашхандыла.

Ала дагъыда федеральный башчылагъа этилген юч обращенияны къабыл этгендиле: РФ-ни субъектлерини административ араларына саналгъан муниципальный къуралыулагъа болушлукъгъа эмда битеулю халда хайырланнган машина жолланы кереклерине бла аланы къурулушларын бардырыугъа ахча бла болушууну юсюнден; ахча оюнланы кетериуню юсюнден оноу толтурулуп башланнганлай кетериу файданы орнуна компенсация тёлеуню юсюнден; сугъарылгъан жерчиликни айнытыу жаны бла мадарланы эл мюлкге эм агропромышленность рыноклaны ишлерине себеплик этиу жаны бла къырал миллет программагъа къошууну юсюнден. Парламентни башламчылыкъларыны юслеринден кеслерини оюмларын айтып Каншоби Ахохов бла Виктор Несутулов сёлешгендиле.

Телерадиовещание жаны бла федеральный конкурс комиссияны къауумуна КъМР-ни Парламентинден Культура, спорт, туризм эм асламлы информация органла жаны бла комитетни председатели Заур Апшевни жиберирге оноу этилгенди.

Парламентарийле РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Фрадковха телефон связьны жумушларына тарифлени юслеринден обращениягъа Тарифлени федеральный службасы берген жууапха тынгылагъандыла. Анда телефон байламлыкълагъа тарифле этилген къоранчла бла тюшген файдала эсге алыныпалай тохташдырылгъандыла деп айтылады.

Тюрлю-тюрлю вопрослагъа жетгенде, депутат Ханаби Машуков социальный жашау журтланы къурулушларына ахча юлюшлерин къошхан, алай юй къоллу болалмай тургъанланы юслеринден сёзню къозгъагъанды. Аны жанлы болгъанла кёпле чыкъгъандыла. Бечелланы Илияс анга адамланы алдаудан башха не зат айтхын дегенди эмда бу темагъа республиканы бюджети юч айны ичинде къалай толгъанына къарагъанда къайтыргъа кереклисин айтханды.

Владимир Сохов арт жыллада республикада социальный жашау журтла ишленмегенлерине эс бургъанды. Ипотека кредит алыуну амалын да асламысында къолайлы адамла хайырланадыла. В.Сохов Гагарин орамда 1989 жылда хайырланылыргъа берилген 164-чю номерли юйню (генподрядчик «Каббалкгражданстрой» трест) коробкасы ёзегинден бир кесек тайып ишленнгенини юсюнден билдиргенди. Бир-бир специалистле аны алай болгъанын тохташдыргъандыла, башхалары уа бусагъатда ол юйге бир тюрлю къоркъуу жокъду дейдиле. Болсада КъМР-ни Ростехнадзору лифтлени хайырланыуну тохтатханды. Анда жашагъанла Нальчикни прокуратурасына тарыгъыуларында шахарны администрациясы юйню бир жанына тая барыуун тохтатыу жаны бла шарт мадарла этмегенди деп жазадыла. Андан сора ала Парламентге жазгъандыла, бу ишге себеплик этигиз деп тилеп.

Жыйылыуда башха вопрослагъа да къаралгъанды.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Документле

«Северный Кавказ» ассоциацияны ишчи координация къауумларында, комитетлеринде эм советлеринде Къабарты-Малкъар Республиканы келечилерини юслеринден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2007 жылда 30-чу майда № 129-ПП

«Северный Кавказ» ассоциацияны советини къауумуна тюрлениуле кийириуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 1995 жылда 14-чю апрельден 55-П-П номерли бегимини 2-чи пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди**:

1. «Северный Кавказ» деген ассоциацияны ишчи координация къауумларына, комитетлерине эм советлерине Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властыны толтуруучу органларыны тюбюнде келтирилген къуллукъчуларын кийирирге:

экономика советге:

А.А. Бишеновну – Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министрин

А.Т. Мусуковну – Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министрин;

бюджет эм налог политика жаны бла комитетге:

А.М. Калабековну – Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министрини заместителин;

отлукъ-энергетика проблемаланы тамамлау жаны бла координация къауумгъа:

К.Х.-М. Уянаевни – Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность, отлукъ-энергетика комплекс эм жашау журт-коммунальный мюлк министрин;

Север Кавказны проблемаларын илму жаны бла тинтиулени бардырыугъа себеплик этиуню координация советине:

Б.З. Абазовну – Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериу эм илму министрини заместителин;

транспорт сетьни, связьны эм жол мюлкню айнытыу жаны бла координация къауумгъа:

А.А. Суншевни – Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт, связь эм жол мюлк министрин;

культура эм искусство жаны бла координация советге:

З.Н. Тутовну – Къабарты-Малкъар Республиканы культура эм информация коммуникацияла министрин;

жаш тёлю политика жаны бла координация советге:

Б.С. Паштовну – Къабарты-Малкъар Республиканы Жаш тёлюню эм жамауат биригиулени ишлери жаны бла къырал комитетини председателин;

социальный жаны бла координация советге:

В.Г. Бицуевни – Къабарты-Малкъар Республиканы саулукъ сакълау министрин

А.И. Тюбеевни – Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эм социальный айнытыу министрин;

асламлы информацияны органларыны биригип эм бир-бирге болуша ишлеулерин жалчытыу жаны бла координация советге:

З.Н. Тутовну – Къабарты-Малкъар Республиканы культура эм информация коммуникацияла министрин (советни оноучусу);

агропромышленность комплексни, аш-азыкъ эм жарашдырыучу промышленностьну айнытыу жаны бла координация къауумгъа:

Т.Х. Эркеновну – Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлк эм аш-азыкъ министрин;

курортланы эм туризмни айнытыу жаны бла координация къауумгъа:

Р.Б. Фировну – Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эм туризм министрин;

экология проблемаланы тамамлау жаны бла ишлени координацияларыкъ къауумгъа:

В.А. Шиповну – Къабарты-Малкъар Республиканы тёгерекдеги къудуретни сакълау эм табийгъат байлыкъланы хайырланыу жаны бла министрин;

тыш экономика ишледе бир-бирге болушлукъ этиу жаны бла координация къауумгъа:

А.Н. Ельдышевни – Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министерствосуну тыш байламлыкъла департаментини оноучусун;

къурулуш, архитектура эм жашау журт политика жаны бла координация къауумгъа:

М.Г. Афашаговну – Къабарты-Малкъар Республиканы къурулуш эм архитектура министрин (къауумну оноучусу);

жюзюмчюлюкню эм чагъыр чыгъарыуну айнытыу жаны бла координация советге:

Б.Ш. Чеченовну – Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министрини заместителин – Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыу эм сатыу-алыу министерствосуну гитче предпринимательствогъа болушлукъ этиу жаны бла департаментини оноучусун.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы келечилери кеслерини ишлерин жюрютюлюне тургъан законодательствону, Россей Федерацияны Юг федеральный округуну субъектлерини «Северный Кавказ» деген ассоциацияларыны Уставын эм Регламентин башчылыкъгъа алып, экономика жаны бла бир бирге болуша ишлерикдиле деп тохташдырыргъа.

3. «Северный Кавказ» ассоциацияны ишчи координация къауумларында Къабарты-Малкъар Республиканы дайым келечилерини къауумуна тюрлениуле кийириуню юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2004 жылда 19-чу мартдан 78-ПП номерли бегими кесини кючюн тас этгеннге санаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели А. ЯРИН.

Тёреге айландырылгъан мадар

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Шахарны экономикасын кючлеуге себеплик этген гитче бизнесни айныгъаныны хайырындан, рынокну аш-азыкъ эм промышленность товарла бла жалчытыу игиден-иги бола барады. Сатыу-алыуда, жумуш этиуде, производствода эркин конкуренция кюч алады. Бизнесге къошулуп, къарыуларын сынап кёрген адамланы саны ёседи.

Тюрлю-тюрлю иш бла кюрешген гитче предприятияла Нальчикде 1590 боладыла. Энчи предпринимательлени саны 6500-ге жууукълашханды. Жаланда 2006 жылда шахарда, 540 ишчи жер къуралып, сатыу-алыу, ара аш-азыкъ, жашау жумушланы тамамлау жаны бла 108 гитче предприятие ачылгъандыла. Гитче предпринимательствону айный баргъаныны хайырындан, 23 минг адамгъа иш табылгъанды.

Алда борчладан бири ол сферада уруннганланы иш хакъларын кётюре барыуду, пенсия фондха ёдюрюлген взносланы тынгылы пенсия алырча этиудю, налогла жыйыуну игилендириудю. Адамла гитче предпринимательство бла кюреширге таукел болурча башха мадарла да этилирге керекдиле. Ол санда алагъа кредитле бериуню жолу бла да.

Къайсы номинацияда (ала 9 эдиле) ким хорлагъанын ачыкълау башланырдан алгъа, ауукъ заманны озгъан жыллада сайлаулада (конкурслада) кимле хорлагъанлары айтылып, экранда кёргюзтюлюп тургъанды.

Конкурсну итогларын чыгъарыугъа жораланнган магъаналы ишге КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи заместители Мурат Тхазаплижев къатышханды. «Промышленность» номинацияда хорлагъан энчи предприниматель Мухамед Шерховха конкурсну дипломун эм багъалы саугъаны да ол бергенди. Инновация иш бла кюрешгенледен бек игиге чекленнген жууаплылыкъдагъы «Бивитекс» обществону таматасы Хусейн Карагулов саналгъанды.

Башха номинациялада хорлагъанла быладыла: сатыу-алыуда - Оксана Любиева («Алькор-Нальчик» ООО), ара аш-азыкъда - Лера Лампежева («Космос-Л» ООО), энчи иели мюлк жюрютюуде бал чибинле жайыу бла кюрешген Арсен Ципинов, жумушла этиуде – Роберт Бжиев («Город мастеров» ООО), медицинада – Руслан Батыров («ЛДЦ «Медиум» ООО), къурулушда – Руслан Дзугулов («Дар-98» фирма). «Иш къурауда чемерли тиширыу» номинацияда бек игиге сабий кийимле сатхан «Кенгуру» тюкенни таматасы Заммаланы Асият саналгъанды.

Конкурсда хорлагъанланы саугъалау хар жолдан жарыкъ музыка согъулуу бла, къарсла уруу бла, республикада белгили артистлени алгъышлаулары эм жыр айтыулары бла бардырылгъанды.

Эм ахырында номинантла барысы да сценагъа чакъырылгъандыла. Аланы дагъыда бир кере Мурат Тхазаплижев эм Тюбейланы Хызыр алгъышлагъандыла, жангы жетишимле болдурурларын сюйгенлерин айтхандыла.

Къууанчлы ингир жарыкъ жыр эм тепсеу бла бошалгъанды.

КЪАЙГЪЫРМАЗЛАНЫ Борис.

СУРАТДА: «Кенгуру» тюкенни таматасы Заммаланы Асият, «Бивитекс» обществону таматасы Хусейн Карагулов эм «Дар-98» фирманы директору Руслан Дзугулов башха номинантлагъа къарс уруу бла тюбегендиле.

Суратны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Милициягъа - автомашинала

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КъМР-ни МВД-сыны жамауат къоркъуусузлугъу милициясыны начальнигини заместители милицияны полковниги Хатиз Тхагазитов, республиканы Ич ишлерини министерствосунда охрананы эм конвоирлени энчи ротасыны взводуну командири Юрий Кертиев «За доблесть в службе» майдаллагъа тийишли болгъандыла.КъМР-ни Ич ишлерини министерствосуну сыйлы грамоталары бла бу адамла саугъаланнгандыла: Май районда ОВД-ны начальнигини заместители милицияны подполковниги Владимир Караев, ол районда ОВД-ны инспекторy милицияны лейтенанты Артур Гукепшев, Нальчикде 1-чи ОВД-ны следствие бёлюмюню начальниги юстицияны майору Оксана Иванова, Зольск РОВД-ны следствие бёлюмюню начальниги милицияны капитаны Азамат Коков, Май РОВД-ны следствие бёлюмюню начальниги юстицияны майору Ахмед Шогенов.

Кенгеш бошалгъандан сора РФ-ни ич ишлерини министрини заместители генерал-полковник Аркадий Еделев эм КъМР-ни Правительствосуну Председатели Андрей Ярин КъМР-ни МВД-сыны бёлюмлерини, службаларыны тамаларына «Газель», «Нива», УАЗ, ВАЗ-2114 эм ВАЗ-2107 маркалы 33 автомашинаны ачхычларын бергендиле. Ала республиканы бюджетини ахчасына алыннгандыла.

Автомашинала алгъанланы алгъышлап Аркадий Еделев, КъМР-ни Парламентини Председатели Бечелланы Илияс сёлешгендиле. Ала жангы транспорт къоллу болгъанла законлукъну, право низамны сакълауда, аманлыкъчылыкъгъа къажау кюрешде атларын махтау бла айтдырырларына ышаннганларын айырып чертгендиле.

Быллай къууанчлы ишге республиканы Ич ишлерини министри милицияны полковниги Юрий Томчакны башчылыгъында МВД-ны битеу бёлюмлерини, службаларыны оноучулары къатышхандыла.

Ахырында А.Л. Еделев республиканы асламлы информация органларыны журналистлери бла къысха пресс-конференция бардыргъанды. Ол Къабарты-Малкъарны Ич ишлерини министерствосуну беш жылны ичинде иши тинтилгенин белгилей, оператив-къуллукъ иш не халда болгъанына эс бургъанды, болжалгъа салынмай тамамларгъа керекли борчланы белгилегенди.

ЛУКЪМАН улу М.

Айтхылыкъ этнограф

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Аны бу жаны бла таматасы бек белгили алим И. Н. Пелих эди. Институт бардыргъан этнография экспедицияланы къауумлары бла Нухну жашы Сибирьни жаяу, катерледе, моторлу къайыкълада да къыдырып чыкъгъанды. Анда жашагъан халкъланы юслеринден кёп сейир материалла жыйышдыргъанды, аланы басмалагъан да этгенди.

1986 жылда Гему улуну А. М. Сагалаев бла бирге жазгъан «Религия народов манси. Культовые места конца XIX начала XX в.в.» деген монографиясы басмаланнганды. Ол заманда бу китап уллу жангылыкъ эди. Ала экиси да манси халкъны бир талай буруннгу мажюсю тёрелери жюрюген жерледе болуп, аланы эрттеден келген культураларыны юсюнден окъуучугъа кёп жангы шартны ачыкъ этгендиле.Бир кесекден а Гемуланы жаш «Мировоззрение манси: Дом и Космос» деген ат бла китап да чыгъаргъанды.

1991 жылда Гему улу тарых илмуланы доктору болгъанды, илму ишин жетишимли къоруулап. Ол кезиуде Исмайыл кеси ишлеген институтну ректоруну заместители эди. Бир жылдан анда жангы сектор ачылады – Сибирьни этнографиясы. Ол жашаудан кетгинчи анга башчылыкъ этип тургъанды.

Бизни жерлешибизни башчылыгъы бла Томскден, Бийскден, Абакандан, Новосибирскден келгенле кандидат, доктор ишлерин да къоруулап тургъандыла. Ала аны адамлыгъына, бийик профессионализмлигине да баш ургъандыла. РАН-ны Сибирьде археология бла этнография бёлюмюнде Исмайыл Нухович илму-коммерция ара да ачхан эди. Ол, илму, туризм бла да кюрешип, Германияда, Швейцарияда коллегалары бла шуёхлукъ жюрютгенди. Институтну музей коллекцияларын Японияда, Кореяда, Австралияда да кёргюзтгендиле. Тутхан ишинде болдургъан жетишимлери ючюн 1998 жылда Гемуланы Нухну жашы Исмайыл «Россей Федерацияны илмуларыны сыйлы къуллукъчусу» деген сыйлы атха тийишли болгъанды.

Ол кеси жазып, башха бла соавтор болуп да жюзден артыкъ илму статьяла бардыла, аланы санында монографияла да. Алим илму китапларындан сора да буруннгулу таурухланы жыйып да басмалагъанды - «Легенды и были таё жного края», «Семья у селькупов» дегенлени да авторуду.

Гему улуну тинтиу ишлерини битеудуния магъаналары барды, финно-угор халкъланы тин байлыкъларына болмагъанча уллу къошумчулукъ этип кетгенди ол. Сибирьни халкъларыны миллет культураларын кётюрюуде аны оюмуна тынгылагъандыла. Ол «Археология, этнография и антропология Евразии» эм «Гуманитарные науки в Сибири» деген журналланы баш редакторларыны заместители болуп да тургъанды. Гемуланы Исмайыл Россейни этнографларыны бла антропологларыны ассоциацияларыны президиумуну члени эди.

МАХИЙЛАНЫ Азиза.

Поэт бизни биргебизгеди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Профессор Эфендиланы Салих кёп болмай Давид Кугультиновну хурметине аталгъан конференциядан къайтханын, ары келгенле бир ауздан Къайсынны аты бюгюн да Кореяда, Монголияда, АБШ-да, башха къыраллада да унутулмагъанын айтханларын билдиргенди.

Халкъны къыйын кюнлеринде аны биргесине болгъан уллу поэт эм гражданин шуёхларына да керек заманда къол узата билгенин, «Сломанная подкова» деген романны автору А.Кешоковну къара чёпге салгъанларында шуёхун къоруулагъанын эсгергенди Черкесланы Георгий.

Алайда анга жарыкъ чыракъ болуп, ол кетгенли биз жарлыракъ болгъаныбызны айтханды КъМР-ни Айырыу комиссиясыны председатели Зумакъулланы Борис.

Поэтни эсгертмесине келип, назмула да окъулмай къалмагъандыла. Белгили юрист, поэт Юрий Багов Къулий улуна атагъан назмусун окъугъанды.

Жыйылыуда дагъыда филология илмуланы докторлары Биттирланы Тамара бла Адам Гутов да сёлешгендиле. Аны ахырында Къулийланы Къайсынны жашы Ахмат, ары келгенлени барына да ыспас этип, Чегемге чакъыргъанды.

...Къулийланы Къайсынны Чегемде юй-музейинде, хар замандача, школчула поэтни назмуларын окъугъандыла. Булунгудан бла Хушто-Сыртдан келген эдиле бу жол сабийле.

Аладан сора сёлешген поэт Гуртуланы Салих Къайсынны мындагъы эсгертмесин жангыртыргъа керекли болгъанына эс бургъанды. Музейни директору Къулийланы Фатима да билдиргенди ары келгенлеге аны тапландырыу ишлени юслеринден.Аладан бири, адам жашамагъан къоншу юйню, жерни да сатып алып, музейни кенгертиудю. Анга ыразы болгъанла жыйылыудан сора керекли къагъытха къол салгъандыла.

Жазыучула Токумаланы Жагъафар, Додуланы Аскер, Хучиналаны Ануар, Гадийланы Ибрагим да, поэтни уллу адамлыкъ шартларыны, ол бир-бирни сюерге кереклисини юсюнден айтыучусун эсгере, бир къауум назмусун да окъугъандыла. Аны ёсдюрген, аны жаратхан халкъгъа баш урургъа тийишлилигин да билдирген эдиле ала.

Чегем районну культура бёлюмюню таматасы Лариса Ворокова да Къайсынны бек ариу сёзле бла эсгергенди. Поэт аны атасы бла шуёхлукъ жюрютюп тургъанларын да туура этгенди ол.

Къайсынны юй-музейи багъалы жерге айланып, ол кеси уа башха жазыучулагъа уллу шуёхлай, устазлай къалгъанын уллу хурмет бла айтханды къабартылы жазыучу Хачим Кауфов. Сабийлей окъуна школчула поэтни назмуларын окъуп, аны чексиз поэзия дуниясына жууукълашханларында ол иги белгини кёргенин да билдиргенди Кауфов. Къулий улуну назмуларын а малкъарлыла кёчгюнчюлюкде болгъан кезиулеринде окъуна эшитип, Къайсын аны эсинде аламат назму окъуучулай, ораторлай къалгъанын да айтханды.

Поэтни эсгериу кюнюне келген сабийле да окъуй эдиле аны жашаугъа, огъурлулукъгъа, кюннге, таулагъа, тиширыугъа аталгъан ёлюмсюз чыгъармаларын. Поэтни назмулары бизни жюреклерибизге жете эселе, ол сауду, бизни биргебизгеди.

Жыйылыуну ахырында ары келгенлени Къулийлары хант къ ангагъа чакъыргъандыла.

САРАККУЛАНЫ Асият.

СУРАТЛАДА: (башында солдан онгнга) Созайланы Ахмат, Хачим Кауфов эм Эфендиланы Салих; (тюбюнде) булунгучу окъуучула Къайсынны назмуларын айт адыла.

Суратланы **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

ИЛМУ

Терминлени хайырланыуда уллу башхалыкъ тюбейди

Махийланы Хамангерийни къызы Людмила 2003 жылда кандидат диссертациясын жетишимли къоруулагъанды. КъМР-ни Гуманитар тинтиуле институтуну тамата илму къуллукъчусуду. Лингвистика терминлени къуралыу, айныу энчиликлерин, ала бусагъатдагъы тил илмуда къалай хайырланылгъанларын тинтеди. Алгъаракъда алим къызны «Лингвистическая терминология карачаево-балкарского языка» деген аты бла монографиясы басмаланнганды.

Бюгюн Махийланы къыз мени ушакъ нёгеримди.

- Людмила, «Бусагъатдагъы къарачай-малкъар литература тил» деген ючтомлукъну жарашдырыу Гуманитар тинтиулени институтуну планындады. Бу иш шёндю не халдады?

- Ол китап грамматика халда боллукъду. Белгилисича, тилибизни грамматикалары 1966 жылда малкъар тилде, 1976 жылда уа орус тилде басмаланнгандыла. Андан бери уа бизде аллай иш этилмегенди. Тил а айный барады, анга жангы ангыламла къошуладыла. Аны себепли грамматиканы бюгюннгю илмуну излемлерине кёре жарашдырыргъа керекди.

«Бусагъатдагъы къарачай-малкъар литература тил» бизни бёлюмню планында 2005 жылдан бериди. Бёлюмню илму къуллукъчулары кёп жылланы ичинде ючтомлукъ ангылатма сёзлюкню жарашдырыу бла кюрешгендиле. Ол басмаланнгандан сора (юч тому да), грамматика жаны бла ишлеп башлагъандыла. Бек алгъа аны планпроспекти жарашдырылгъанды. Аны автору филология илмуланы доктору, профессор Улакъланы Зейтунну жашы Махтиди. Сюзюлюп, къабыл этилгенден сора, биз ол план-проспектге кёре ишибизни башлагъанбыз. Китапны бусагъатда экинчи, ючюнчю кесеклери жазыла турадыла. 2009-2010 жыллагъа ол иш бошалыргъа керекди. Алай бла алимлерибиз, студентле, бирсиле да жангы грамматиканы хайырланыргъа онг табарыкъдыла. Аны бла да къалмай, планда къарачай-малкъар тилни лингвистика терминлерини сёзлюгю болмагъаны себепли, аны хазырл ау иш да бар эди.

Бусагъатда миллет тиллени бирчалыкъларын тохташдырыугъа уллу эс бёлюнеди. Тилибизни илму жаны бла тинтиу, окъутуу-методика иш Малкъарда, Къарачайда да бардырылады. Ана тилден орта школлагъа, вузлагъа, колледжлеге деп программала, окъуу пособияла, суратлау, методика литературала басмаланадыла. Лингвистлерибизни ишлери энчи китапла болуп, жыйымдыкълада да чыгъадыла. Бу затла лингвистика терминологияны айныууна уллу болушлукъ этедиле.

Болсада алыкъа кемчиликле кёпдюле. Сёз ючюн, Малкъарда бла Къарачайда басмаланнган окъуу-методика литератураны тенглешдирип къарагъанда, бир-бир ангыламланы атлары башхадыла. Тил билимде бир къауум алим тилде тохташхан терминлени орунларына окъуу пособиялагъа, китаплагъа д.а.к. кеслери жарашдыргъан, неда магъана жаны бла келишген сёзлени терминле этип кийиредиле. Бу затланы эсге алып, мен бла Улакъланы Махти «Лингвистика терминлени ангылатма сёзлюгюн» хазырлагъанбыз. Сёзлюкню инструкциясына кёре, биринчиден, аны словниги (сёзлюкге кирген терминлени тизмеси) этилгенди. Анга кёре уа, хар термин орус тилге кёчюрюлгенди. Терминлени магъаналары ачыкъланып, тийишли контекстде жюрютюлюючю юлгюле бла бериледиле. Жууукъ заманда ол басмаланырыкъды.

- «Къарачай-Малкъар сёзлюк» (1989 жылда) басмадан чыкъгъанлы жыйырма жылгъа жууукълашханды. Анда сёзлени бир къауумлары, сёзлюк формада болмай, грамматика формада берилгендиле. Болгъан кемчиликлерине да къарамай, биз барыбыз да аны бла хайырланабыз. Алай ол энди жангыртылса да боллукъ эди.

- Ол тюздю. Бизни алимлерибиз аллай жангы сёзлюк жарашдырсала, къуру тил бла кюрешгенлеге угъай, саулай миллетибизге да иги эди. Сен сагъыннган сёзлюкде къарачай сёзле асыры кёпдюле. Алада бла бизде бир магъананы тутхан сёзле бирча жазылып да къалмайдыла. Аны себепли чырмаулагъа тюберге да тюшеди.

Болсада бёлюмню бусагъатда иши башында айтылгъан грамматикады. Аны хазырлап бошамай, башха уллу ишге кёчаллыкъ тюйюлбюз. Сен сагъыннган «Къарачай-малкъар-орус сёзлюкде» берилмеген сёзлени магъаналары ангылатма сёзлюкде бардыла. Ол а хар таулу юйюрде да болургъа керекди деп, алай къарайма. Нек дегенде ангылатма сёзлюкле аллай къысха заманны ичинде жангыртылынып да къалмайдыла. Бизни халкъны да аллай сёзлюклери болгъан тюрк тиллени санына киргенибиз а къууандырады.

- Сёзлюкле тил бла кюрешген алимледен, устазладан сора да, радиода, телевиденияда, басмада ишлегенлеге керек боладыла. Ол затны эсге алып, журналистле харкюнлюк ишлеринде хайырлана турурча, сёзлюк халда бир энчи китап хазырлар умуту уа жокъмуду бёлюмню?

- Бизни бёлюмюбюз ол затны да эсге алгъанды. Келир заманда ол ишни башларыкъбыз. Терминологияны, орфографияны энчиликлерин да эсге алып, артыкъ уллу болмагъан сёзлюк хазырларгъа мурат этебиз.

Сен башында сагъыннган специалистле терминологияны бирча хайырланмагъанлары себепли, орфография башхалыкъла тюбейдиле. Сёз ючюн, бир-бирде газетибизни, журналларыбызны бетлеринде аланы кёрюрге боллукъду. Ол, жарсыугъа, бек уллу кемчиликледен бириди. Нек дегенде тилде сёзле, ангыламла бирча жазылыргъа, айтылыргъа да керекдиле.

- Институтну кесинде да бир ненча жылдан бери аспирантура барды. Сизни бёлюмге уа келемидиле жаш адамла?

- Бизге окъургъа аспирантла жыл сайын да келедиле. Бусагъатда бизни бёлюмде беш-алты жаш адам аспирантурада окъуй турадыла. Ала къарачай-малкъар тил илмуда тинтилмеген темалагъа илму ишлерин жазадыла, конференциялагъа тири къатышадыла, билимлерин андан ары ёсдюредиле. Аланы илму ишлерине башчылыкъ профессор Улакъланы Махти этеди.

- Планыгъыздан тышында уа не бла кюрешесиз?

- Илму статьяла, тезисле жазабыз, республикада эм жер-жерледе бардырылгъан илму конференциялагъа къатышабыз, докладла этебиз. Алада тил илмуда даулашлы тематикала сюзюледиле.

Бизни институт Къабарты-Малкъар, Къарачай-Черкес къырал университетле бла, дагъыда башха шахарланы бийик окъуу юйлери бла да илму байламлыкъ жюрютеди. Биз бёлюмге келген хазыр илму ишлеге кандидат, доктор диссертациялагъа, авторефератлагъа къарап, сюзюп, кесибизни оюмларыбызны айтабыз, рецензияла жазабыз. Андан тышында студентлени окъутуу-юйретиу ишни да бардырабыз. Аланы диплом ишлерине, магистр диссертацияларына да къарайбыз, рецензияла жазып, багъа беребиз. Илму жаны бла практикалары да институтну бёлюмлеринде бардырыладыла.

- Мындан ары муратынг а къалайды?

- Мындан ары студентлеге окъуу пособияла хазырларгъа, сёзлюкле жарашдырыргъа мурат этеме.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Суратны **МАМАЙЛАНЫ Алий** алгъанды.

Ара газетле нени юсюнден жазадыла

Вундеркиндле чырмауму этедиле?

Фахмулула бизни арабызда жашайдыла, алай – жашырынлыкъда. Бу сёзлени Ульмский университетни алими Альберт Циглер,энчи тинтиуню итогларын чыгъара, айтханды. Университет 1200 башланнган школда тинтиуле бардыргъанды, алада 40-дан артыкъ фахмулу сабийни ачыкълагъанды. Не ата-анала, неда устазла кеслерини къолларында аллай сабийле болгъанларын сезмей тургъандыла. Кертида, ол фахмулу сабийле школда орталыкъ неда андан осалыракъ окъуучулагъа саналып болгъандыла, биргелерине жашагъанла эм окъугъанла бла келишалмай, къыйын къылыкълы сабийлеге саналып тургъандыла.

- Витяны школладан бирлеринде 4-чю классда окъургъа тохташдырама, дерсге аны бла бирге барып олтурама, - дейди, фахмулу жашчыкъны юсюнден хапарын башлай, сабийлени фахмулулукъларыны жаны бла битеу къыралыбызны баш специалисти, МГУ-ну психология факультетини профессору, илмуланы доктору **Диана Борисовна Богоявлинская**. – Устаз «множество» деген терминни ангылатыргъа кюрешеди: «Кёкде жулдузланы кёплюклери эм классда окъуучуланы кёплюклери», - дейди устаз. Жашчыгъа, аны сёзюн бёле: «Сизни юлгюгюз адеплиликге тюз келишмейди, нек дегенде кёкде жулдузланы санларыны къыйыры-чеги жокъду, окъуучула бла байламлы кёплюг а - шарт белгилиди», - дейди. Окъуучусуну быллай ачыкъ сёзюне уа ким тёзерикди?

Аны себепли уа биз оннга жууукъ школну алышындыргъан эдик. Хар жерде да иш бирча эди: кеслерине ушамагъан сабийни бирсиле тюе эдиле, устазла уа ол болумгъа къол булгъап къоядыла-алыгъыз да кетигиз, дейдиле.

- Фахмулу сабийлени проблемалары аланы бек акъыллылыкълары бла угъай, - дейди Диана Борисовна, - аланы фахмуларына кёре, энчи къылыкълары бла байламлыдыла. Юлгюге сабийлени бла абаданланы араларында узакълыкъны энчилигин ангыламауну келтирейик. Ачыкъ эсленнген фахмулулукъ, - дейди алим, - кёбюсюнде сабийни айныуунда уллу энчиликле бла байламлыды. Ол нейро эм психика жаны бла тёрели айныуну да бузады.

Кертиди, фахмулу сабийлеге алимлени кёз къарамлары да бирча тюйюлдюле. Специалистлени бир къауумлары вундеркиндлени адам улуну ышаннгылы мурдоруна санайдыла, аны тюзлюгюне ийнанмагъанланы жашаудан артха къалгъанлагъа, фахмулулукъну ангылаялмагъанлагъа тергейдиле. Башха къауум а, ёсюп келген бек акъыллы сабийлени жарашыусузлулукъларын бла асыры тирилиликлерин кёзге тутуп, аланы патология жаны бла кемчиликлери болгъан энчи къауумгъа санайдыла эм аланы (фахмулу сабийлени) таблеткала бла шошайтыргъа керекди, дейдиле.

Сабий фахмулулукъну тинтиучю западны бек белгили эки психолог-**Лета Холлингзуорт эм Джон Уитмор** - алимлени биринчи къауумуна киредиле.

Холлингзуорт вундеркиндлени энчиликлерини быллай 5 тюрлюсюн чертип айтады.

1.Стандарт окъуу план асыры эригиулю болгъаны ючюн, школну кёрюп болмау. 2. Тенглерини оюнларына бюсюремегенлери ючюн, аладан энчи туруу. 3. Нонконформизм – фахмулу сабийле тохташдырылгъан излемлени магъанасызгъа санау, алагъа бой салмау. 4. Динни бла философияны вопросларына уллу эс буруу. 5. Кюч-къарыу, битеулю билимлилик эм социальный жаны бла айныуланы араларында башхалылыкъланы уллулукълары.

Бу тизмени Джон Уитмор ачыкълагъан 4 качество бла толтурургъа тийишлиди:

1. Перфекционизм – кеслери бек магъаналыгъа санагъан затладан билимни бек бийиклерине жетиу. 2. Асыры бийик борчланы белгилеп, аланы толтуралмай къалыу, ол себепден а асыры бек жарсыу. 3. Жанларына терк тийиу-бошдан айтылгъан сёзлени, этилген ишлени кеслерине тартыу, алай бла уа кесини къанын бузуу. Ол себепден а вундеркиндле огъурсузлагъа, гурмуклагъа саналып къаладыла. 4.Чыдаялмаулукъ-битеулю билимлик жаны бла кеслеринден артха къалгъан сабийлени эм абаданланы эниш этиу, алагъа чыдамаулукъ.

Фахмулу сабийлени окъутхан россейли ара школну-интернатны (МГУ-да А.Н.Комогоровну школуну) преподавателери доцент **Загорский** былай айтады: «Кесими сынауум кёргюзтгенича, фахмулу сабийле бла ишлеу къыйын юйюрлени сабийлерин юйретиу бла байламлы борчланы тамамлаудан къыйыныракъды. Ол а юч проблема бла байламлыды. Биринчиден, жаш фахмула ушакъ нёгерлерини ауузларына чабаргъа, сёзлерин бёлюрге ёчдюле. Экинчиден, абаданланы айтханларын тюзетирге дайымда итиннгенлей турадыла. Ючюнчюден, кеслери жаратмагъан затны эшитселе, аны айтханланы намысларын сындырыргъа, хыликкя этерге сюедиле. Фахмулу сабийле дунияда бола-бола тургъан ишлени бек иги сезгенлерин ангылап, Лета Холлингзуорт былай жазгъанды: «Аны юйретирге, тюз жолгъа салыргъа кюрешген реформаторланы араларында халкъ жыйынны къолундан жоюлгъан насийхатчыла кёпдюле. Уллу билимли сабий кесинден къарыусуз, тели сабийлеге окъуна тёзюмлю - ачыуланмай, жилямай, кёл кенгдирмей, тюнгюлмей къараргъа керекди. Бир затны да да тюзетирге онг жокъ эсе, аны да ангыларгъа тийишлиди».

Алайды да, вундеркиндлени сюерге къыйынды (ала сизни ёз сабийлеригиз тюйюл эселе). Алай фахмулу сабийлени айныуларына чырмау этилсе, общество жарлыракъ боллукъду. Жаш фахмуларыбыз болмасала, жангы Циолковскийлерибиз, Рахманиновларыбыз болмай къаллыкъдыла неда игида аз боллукъдула. Пушкин бек кючлю гурушхачы эм женгил адам болгъанына, Лермонтов адамланы сюймегенине, Ломоносов ачы-кючлю ашарыкъланы сюйгенине, Достоевский рулетка оюнлада ахчасын къытдырыучусуна биз алай уллу магъана бермейбиз да. Биз ала кеслерини къыралларына къаллай хайыр этгенлерине уллу эс бурабыз. Ол себепден а биз жаш фахмуланы билимлиликлери бла байламлы махтанчакълылыкъларын да кечерге керекбиз. Алай этиу жаланда Россейде угъай, демократиялы Западда окъуна къыйын ишди. Ата журтлулары фахмулу сабийлерине тюз кёзден къарауну жалчытыр ючюн, европалы эм америкалы социологла «индиго сабийлени» юслеринден жомакъны къурагъандыла.

Анда айтылгъанына кёре, бир-бир сабийле башха планетада жаратылгъандыла, энчи фахмулула да ол себепден болгъандыла. Ол сабийле, дуниягъа туулгъанлай окъуна, тёгерекдеги жашаугъа абадан адамланы кёзлери бла къарайдыла. Ол оюм тюз бла терс болгъанын аллай сабий тууулуп 10-12 жыл озгъандан сора тохташдырыргъа, насыпха, къолдан келлик тюйюлдю. Индиго сабийлени юйретиуню инструментине уа тёзюмлюлюк эм сакълыкъ саналадыла. Ол сабийле космосдан келгенлеге, биз а, аланы ата-аналары билмей тургъанлай болуп къалгъанлагъа санайыкъ. Къалай-алай бола эсе да, мифни файдасы барды, аны къой, ол кенгден-кенг белгили бола барады.

Жерде жаратылгъан, космосдан келмеген фахмулу сабийлени юслеринден а Загорский былай жазады: «Фахмулулукъну тюзлюк бла байламлы бек кючлю сезим ашырып айланады, ол сезим максимализмге айланып къалады. Вундеркиндлени ангылаулары башхаланы оюмларын билирге окъуна болушады. Ол себепден а, фахмулу сабийлени ата-аналарына бек магъаналы быллай излемни эсде тутаргъа керекди: хар заманда да тюзню айтыргъа тийишлиди».

Фахмулу сабийле тёрели школладамы огъесе энчи окъуу юйледеми окъургъа тийишлидиле деген соруугъа шарт жууап жокъду. «Фахмулу сабий тёрели школдан энчи окъуу юйге кетсе, - дейди профессор Богоявлинская, - аны ол алгъын окъугъан классыны окъууда жетишимлери энишге тюшюп къаладыла. Сабийни кесини окъууу да осалгъа айланады: энчи окъуу классда конкуренция вундеркиндлени талпыныуларын бираз селейтеди. Тийишлисича айныр ючюн, ала окъуу белгилеге угъай, окъуу процессге уллу магъана берирге керекдиле. Предмет олимпиадалагъа къатышыучу эм алада битеу къырал эм халкъла аралы даражалы жетишимлени болдуруучу сабийлени асламысы чынтты алимле неда гуманитарийле болалмай да къаладыла: дайымда бир бирге ушагъан ишлени ызларындан болуп, битеулю айныуларын тийишлисича ёсдюралмайдыла. Тутхан ишлеринде бек уллу жетишимле этгенликге, аллай вундеркиндледе абаданлада качество жаны бла болургъа тийишли 15 энчиликден жаланда 2-си -3-сю тюбейдиле.

Не этерге керекди да, жаш фахмуланы толу айныуларын жалчытыр ючюн? Бек алгъа ахшы преподавательлери болгъан энчи школланы табаргъа тийишлиди. Ол школлада профильный предметледен башхаларына да уллу эс бурулургъа керекди. Фахмулу сабийни эришиуге жан атыуун да тыяракъ этерге керек сунабыз. «Музыкадан тынгылы устазладан жалан бири окъуна фахмулу шекиртин, ол керти да бишген инсан болгъунчу, сценагъа жиберлик тюйюлдю, - дейди, сёзюн андан ары бардыра профессор. - Асыры алгъа, оздурулуп айтылгъан махтау не жарыкъ фахмуну да кезиусюз жоюп къояды. Физтех да, музыка училище да вундеркиндлени узакъ жерледе бошдан излемейдиле».

Ахырында уа быллай бир соруу: фахмулу сабийни келир къадары къаллай боллукъду? Къыйын! Жыл саны ёсе баргъанлыкъгъа, ол не женгиллик этиуюн, терк ачыуланыуун, не терс ишлеге чамланыуун къоярыкъ тюйюлдю.

Павел ОРЛОВ.
(«Труд» газетден. 2007 жылда, 24-чю майда).

Фестиваль

«Сабийликни дуниясы»

Аллай ат бла Тырнауузну Къулийланы Къайсын атлы культура дворецинде концерт-фестиваль бардырылгъанды. Аны Элбрус районну сабий эм жаш тёлю чыгъармачылыкъ арасы къурагъан эди. Ол арада бир талай бёлюм барды къол усталыкъгъа юйретген.

Концертни аллында ары келгенле сабийлени анда этген ишлери бла шагъырейленнгендиле. Ала агъачдан, къагъытдан этилген, инжиле бла омакъланнган затла эдиле, эшилген кийимлени, кийизлени, илляуланы, самолётланы, ракеталаны, кемелени макетлерин да кёрюрге боллукъ эди мында.

Концерт-фестивальгъа къатышханланы районну билим бериу управлениясыны таматасы Моллаланы Сюлемен алгъышлагъанды. Апполаны Тимур, Хапайланы Лейля, Аттасауланы Мариям, Юсуф Докаев эм «Ералаш» жыр къауум жырларын эшитдиргендиле. Тепсеуде уа, кеслерини усталыкъларын кёргюзтюп, «Элбрус» миллет тепсеу, «Тау адетле» фольклор-этнография эм бусагъатдагъы тепсеулени салгъан «Крез» ансамбльле эришгендиле. Бу араны «Парикмахерское дело» эм «Стиль» деген бёлюмлерине жюрюгенле да кёргюзтгендиле къарачугъа неге юйреннгенлерин.

Фестивальны ахырында сабий эм жаш тёлю чыгъармачылыкъ араны директору Мисирланы Фарида районда, республикада баргъан эришиуледе хорлагъанлагъа бла иги устазлагъа саугъала бергенди.

А. ТАЛАЕВ.

ТУРИЗМ

Тала танымазча боллукъду

Минги тауну тийресинде солургъа келгенлени барысы да «Гара сууланы таласында» болмай кетмейдиле. Алай, арт кезиуге дери, алайы тап халгъа келтирилмей тура эди. Бир кафе эм адамла сюелип ашарча шишлик этиучю жер бардыла. Былайда бир кесек заман ётдюрюрге сюйгенлеге уа кеслерине мадар этерге тюше эди. Ол а табийгъатха да хата салгъанды - солугъанла кир-кипчикле къоюп кете эдиле.

Шёндю уа ол таланы тапландырыу ишле башланнгандыла. Алайда кафеле, адамла ушакъла бардырырча жерле эм бир ненча павильон ишленип башланнгандыла. Андагъы къурулуш ишлени «Малкъар» фирма бардырады. Бизге аны мастер-инженери Баккуланы Дауут айтханнга кёре, фирма бери келишим бла келгенди. Кюз артына дери ала мында иги кесек иш тамамларыкъдыла.

- Бюгюнлюкде жай кафени ишлеп башлагъанбыз. Аны миллет тёреледе жарашдырлыкъбыз. Анга деп биргебизге чалы да келтиргенбиз,-дегенди Бакку улу.

Былтыр да фирма былайда люкс номерли коттедж ишлегенди. Анга уа энди сауна бла бассейн къошарыкъдыла. Дагъыда гара сууну юсю бла кёпюр салынырыкъды. Аладан сора да, былайда солургъа келгенле ыразы болурча кёп затла этилликдиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Культура

Лыжала бла учаргъа, жырларгъа да устады

Орус тилден «Медвежонок» деген Битеуроссей конкурс жыл сайын бардырылады. Аны ишине бир ненча кере къатышханды малкъарлы къызчыкъ Непеланы Жамиля да. Хар жол сайын а –къууанчлы хорлам, балланы да тийишлисича ала келеди.

Аны ариу ауазы да барды. «Голоса XXI века» эм «Маленькая фея» атлы сабий жырланы конкурсларында да хорлагъанды. Аскер жырны республикалы «Молодая гвардия» конкурсуну баш саугъасы эм кеси районуну «Шуёхла, жырлайыкъ бирге» деген эришиуюню сыйлы диплому да анга жетгендиле. «Наследники Победы» деген аскер жырны бек даражалы халкъла аралы фестивалыны «Сольное исполнение» деген номинациясыны лауреаты да болгъанды. Жамиля лыжалада учаргъа бек сюеди. Алай мында да иш эришиуге къатышыу бла барады. Халкъла аралы таулыжа фестиваль бардырылгъанда, слалом эришиуде биринчи жерни алгъанды. Анга 1993-94 жыллада туугъанла къатыша эдиле.

Былтыр да Непеланы къызчыкъ Битеуроссей тау-лыжа эришиулеге къатышханды. Анда Москваны бла Къабарты-Малкъарны биринчилиги ючюн жаш адамла бек къаты кюрешгендиле. Жамиля бу жол ючюнчю жер алады эм ол жыл окъуна «Летние снега-2006» атлы жыл сайын бардырылыучу Битеуроссей эришиулени энчи слаломуну призёрларыны санына къошадыла.

Бир-эки жыл мындан алгъа, спортну халкъла аралы классыны устасы Гюлюйланы Дагибни эсгериуге аталгъан эришиуде экинчи жерге чыгъады. Слалом-гигант тюрлю эришиуде уа, ол Малкъар халкъны жангырыууну кюнюне жораланнган эди, ючюнчю жерге тийишли болгъанды. Ол къадар эришиулеге къатыша, иги жетишимле болдура келген Непеланы Жамиля Элбрус элни орта школуну 6-чы классыны окъуучусуду.

Къызчыкъны атасы Борис айтханнга кёре, аланы тукъумларында жырны сюйгенле бек кёпдюле. Аны къарт аппасы Локъман жаш заманында Отарланы Омар бла уллу шуёхла болгъандыла, тойлада уа малкъар халкъ жырланы бирге жырлагъандыла. Аны ариу ауазыны, фахмулулугъуну юсюнден а элде бюгюнлюкде да айтадыла, унутмагъандыла. Жамиляны да анга ушатадыла.

Былай къарасанг, къызчыкъ, этген жетишимлери бла ёхтемлене, сабийча, кёп махтаныргъа да боллукъ эди, аланы юсюнден хапарлай. Алай аны бла тюбегенимде уа, асыры уялчагъыракъ окъуна кёрюндю. Кесини юсюнден айтыргъа сюймей эди, алай, насыпха, гитче эгешчиги Фарида, ушагъыбызгъа къошулуп, Жамиля юрист болургъа сюйгенин айтды. Жырлагъан а бирде атасы бла анасы, бирде уа школда устазланы тилегенлери ючюн этеди деп да къошду. Эгешчиги айтханнга кёре, ала юйде кеслери къалсала, Жамиля Алла Пугачёваны жырларын жырлайды, бек сюйген россейли жыр къаууму уа - «Фабрикады».

Бизни ушагъыбызгъа Жамиляны анасы Зарема да къошулду. Къызыны жыргъа хунерин бек алгъа сабий саддагъы юйретиучюсю Бабаланы Зухура эслегенди. Жамиляны ариу, энчи ёнлю ауазы болгъанын, белгили жырланы окъуна кесича жырлаялгъанын да айтхан эди. «Жамиляны музыка школгъа берирге онгубуз болса эди (элде уа жокъду ол), неда шахардача репетитор табалсакъ эди, сёзсюз, аны фахмусу бютюн бек айнырыкъ эди»,-дейди ол.

- Жамиля лыжалада сюелсе уа, битеу аны кёргенле: «Ма, келир заманны олимпийский чемпионкасы ёседи»,-дейдиле. Алыкъа ол асыры жашды, бир усталыкъны сайларгъа, аны себепли хунерин бу жаны бла айныца игирек болур деп бир затда да тохташмагъанбыз. Бара-баргъанда заман кёргюзтюр, жюреги ыразылай, алыкъа неге да юйрене турсун деп къойгъанбыз. Кеси уа, адам болмагъан жерде, жангызлай жырларгъа сюеди. Менден окъуна уялады. Аны кёллендирип турургъа керекди дайым, биринчи жолдан башлап хар неда сюйгенингча тап болуп бармагъанын да ангылатыргъа тюшеди. Насыпха, элибизни администрациясыны башчысы Курданланы Узейир, Тырнауздан репетитор келип, къызчыкъланы жырларгъа юйретирча этгенди. Сау болсун, - дейди Зарема.

Маалай айтады мени бла ушакъ эте, Жамиляны анасы. Къызчыгъ а тынгылагъанлай турду. «Жамиля, китапла окъургъамы сюесе бош заманынгда, жырларгъамы, огъесе лыжала бла тау бийигинден энишге учаргъамы?» - деп сорама мен андан.

- Не тюрлю музыка конкурсха хазырлансам да, бек арыйма, аны себепли артыкъ сюймейме аллай иш бла кюреширге. Бир затны къуруда кёп кере къайтарыргъа тюшеди, ол а бек эригиулю затды. Аллай бир репетицияла бардырмай да жырлаяллыкъ сунама кесими. Лыжала бла учууну уа бек сюеме, нелляй бир керек болсада, учханлай турур эдим. Тёгерегингде аламат ариу тауда, быллай табийгъатха бир жерде да тюбемезсе. Сахнада жырлагъандан эсе, спортдан эришиулеге къатышыу къайда сейирликди, - деп жууаплайды ол.

«Наследники Победы» деген конкурсха чакъыргъанларында уа, Жамиля жырын окъуна сайламагъан эди. Ол заманда анасы, къызын да алып, Кёнделеннге ашыгъышлы барады. Халкъ ансамбль «Таулан» а «Синий платочек» деген жырны жаздырыргъа болушады. Экинчи кюн а конкурсха барыргъа керек эди. Юйге келгенден сора да анасы Жамилягъа жырны къалай жырларгъа, сахнада кесин къалай жюрютюрге керек болгъанын кече узуну юйретип турады. Насыпха, хар неда тап ётеди. Жамиля уа дуния бла бир саугъала жыйып келеди андан.

- **Фарида** Жамилядан эсе ариу жырлайды деп, къоншуларыбыз чам этиучюдюле. Окъугъандан эсе, жыргъа сюеди гитчебиз. Гитчелиги бла да байламлы болур алыкъа ол. Музыка билимибиз да болмай тургъанлай, экиси бла да юйде репетицияла бардырама, караоке бла жырлайбыз, нотала бла хайырланыргъа кюрешебиз асламында, - дейди ана, фахмулу къызчыкъларыны юслеринден айта. – Сабий гитчелигинден къолундан келген затха юйренирге керекди. Абаданла уа анга болушургъа. Жамиля юрист боллукъма дейди, Фарида уа алыкъа асыры гитчеди. Ала не усталыкъны сайласала да, ыразы боллукъма, болсада Жамиля жырны къоймаса сюе эдим.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

Байрам

Спартакчыла кеслери да келликдиле

Сабийлени халкъла аралы кюнюню аллында «Единая Россия» партияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню исполкомунда ишлегенле Кременчуг-Константиновскоеде кеслери шефлик этген интернат школда байрам къурагъандыла.

Актовый залда къонакъла сабийлени алгъышлагъандыла эм саугъала бергендиле. Партияны регион бёлюмюнден интернат школчула жангы спорт майданларына керекли болуп тургъан баскетбол четенле бла топла алгъандыла.

«Спартак-Нальчик» футбол клубну футболчуларыны суратлары да болгъан, ала кеслери къол салгъан постерни кёргенлеринде уа аланы къууанчларыны чеги жокъ эди. Исполкомда ишлегенле уа кёп да бармай футболчула кеслери да келликдиле сабийлеге къонакъгъа деп сёз бергендиле, ол заманда ала республикада жашагъан жюзле бла жашчыкъла сюйген футболчула бла ушакъ этерге, топ ойнаргъа да онг табарыкъ дыла дегендиле. Къабарты-Малкъар къырал эл мюлк академияны студентлеринден а школчулагъа саугъагъа китапла берилгендиле.

Андан сора уа аланы концерт сакълай эди. Искусстволаны Север-Кавказ къырал институтуну студентлери, Бахсандан «Агни» къауум да алагъа жырлагъандыла, тепсегендиле. Бу билим бериу учреждениялы алгъыннгы студенти Сергей Аренгольд а кесини эки къызы бла келген эди, ала орус эм ингилиз тилде жырлагъандыла.

Интернатчыла да бир жанында къалмагъандыла. Алексей Нагомеджанов къонакълагъа гитараны уста сокъгъанды, Света Костарева уа «Мен жангыз тюйюлме» деген жырны жырлагъанды.

Жырла, тепсеуле, тюрлю-тюрлю эришиуле, оюнла да сабийлени кёллерин кётюргендиле. Сабийле кюлгенден игиси уа не барды!

Мадина ШУРДУМОВА,
«Единая Россияны» Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню исполкомуну къуллукъчусу.

Саулукъ

Иссилик. Инсульт

Иссилик башланнганлай окъуна, инсульт деген бек къыйын диагноз бла неврология бёлюмлеге саусузлакёп тюшгендиле.

«Жай кезиуде ачыкъ кюнле тохташханлай, адамла терек-бахчаларында ишлерге деп, кюн сайын участкаларына барадыла. Ол игиди. Алай тахталада асыры кёп кюрешиу бирбирлени бек уллу къыйынлыкъгъа да жолукъдурады, - дейди аты айтылгъан невролог, профессор Анатолий Федин. – Терек-бахча участокладан тюзюнлей больницагъа асламысында къартла, саусузла тюшедиле. Ала исси кюнде бахчаларында ийилип кёп сагъатланы ичинде ишлейдиле. Андан тышында да, челекле бла суу ташыйдыла. Ингир алагъа уа аланы халлары осал боладыла, аны къой, бек къыйыннга айланып, инсультха окъуна жетедиле».

Инсульт – мыйыда къанны жюрюую бек бузулгъандан боладыр. Мыйыда къан тамыр атылса неда бителип къалса, адамны битеулю халы бек аманнга кетеди. Инсультну геморрогический (къанны мыйыгъа тёгюлюую) эм ишемический (мыйыны инфаркты) деген тюрлюлери бардыла. Геморрогический инсульт гипертония аурууну къыйыннга айланыууду. Къан жюрюген тамыр, къанны басымын кётюралмай, атылып къалады, алай бла уа къан мыйыгъа жайылады, мыйыны ол кесеги ёлюп къалады.

Аллай палахха адам асламысында ауур ишлени этген кюнде жолугъады. Башы бек ауруп башлайды, къусарыгъы келеди, кёзлери къызарадыла. Ол шартла инсультну башланыууну белгилеридиле. Болжалгъа салмай, врачдан болушлукъ излерге керекди.

Ишемический инсульт болса уа, къан тамыр саулай къалады, алай аны ичинде къан бек къыйын барады: ол тамыр не къысылып къалады неда аны ичинде къан уюп, къанны аллын тыяды. Аллай болумгъа адамны чамланыуу неда къанны басымыны бек кётюрюлюую келтиредиле. Инсультну адамны чархыны уллу ауурлугъу, тютюн ичиую, къыйын иш бла кёп кюрешиую да къозгъаргъа боллукъдула.

Бу ауруудан къутулур ючюн, къанны басымына дайым эс буруп турургъа, гипертония ауруудан багъылыуну бардырыргъа керекди.

Инсультну бек баш сезимлери быладыла:

- терк окъуна къарыусуз болуп къалыу неда бетни, къолланы, аякъланы уюп къалыулары;
- терк окъуна сёлешалмай неда эшитмей къалыу;
- кёзлени терк окъуна къарыусузланыулары;
- къолланы, бутланы къымылдауларыны бузулуулары, адамны жюрюшюню бузулууу, башыны тёгерек айланыуу;
- башны бек къаты аурууу.

Не этерге керекди?

Докторну не къадар терк чакъырыргъа эм саусузну больницагъа жетдирирге керекди. Ол келгинчи уа саусузну ундурукъгъа жатдырыргъа, башыны тюбюнде жастыкъ ундурукъгъа 30 градус мюйюш бла салынырыгъа керекди. Саусузну жагъасыны тюймелерин тешигиз, терезени ачыгъыз – анга хауа тынч жетерча этигиз. Ол адам къусуп башлагъанлай, башын бир жанына бургъуз, ауузун тазалагъыз. Инсульт болгъан адамны больницагъа, 3-6 сагъатдан артха созмай, жетдиригиз.

Дачалада ишлеуню кезиую башланнганы бла, башха тюрлю жюрек-къан тамыр ауруула да къозгъаладыла. Сылтауладан бирлери, кючню-къарыуну излеген ишле бла кёп кюрешиудю. «Ауур ишлени, аз-аздан башлап, акъырын-акъырын кёбейте барыргъа, чархыгъыз аланы къалай кётюргенине уллу эс буруп къараргъа керексиз, - дейди кардиолог Галина Холмогорова. – Не тюрлю къара ишни да тамамлай туруп, адам ёпке солуу этерге, шаугютлерине кюч жетгенин сезерге керекди. Болсада солууу тыйылып къыйналыргъа уа керек тюйюлдю. Кёкюрегигиз къысып башлагъанын сезгенлей а, анга чыдаргъа кюреширге арталлыда жарамайды, ишни неда упражненияны олсагъат окъуна къоюгъуз. Солууну тыйылыуу, башны тёгерек айланыуу – ала барысы да къоркъуулу белгиледиле».

Исси кезиуде тютюн ичиу, ичгини оздуруу да бек хаталы ишледиле. Чархда сууну тийишли мардасы дайымда болуп турургъа керекди. Адамдан чыкъгъан тер бла бирге бек керекли микроэлементле да кетедиле. Ол себепден а исси кезиуде гара суулары, бек татлы болмагъан сокланы (газларын чыгъарып) эм къайнатылгъан сууну ичип турургъа керекди.

Светлана СУХАЯ.
(«Труд» газет. 2007 жылда 31-чи майда.)

ПРАВО НИЗАМ

Кемчиликлени эсге алып

Адамланы жесирге алыуну жолун кесиуде бизни республика да бир жанында къалмагъанды. Иги кесекден бери ол тюрлю кюйсюзлюк этилмей тургъаны аны ючюндю.

Алай бюгюнлюкде террорлукъ къоркъуудан къутулгъанбыз, дин тутабыз дегенни айтып, къуралыулу халда аманлыкъ этген къауумланы жолларын кесиу жаны бла кюреш къыйматлы бардырылады деп айтырчамыды? Биз КъМР-ни Ич ишлеринни министерствосуну къуралыулу халда этилген аманлыкъчылагъа къажау кюреш жаны бла управлениясыны начальниги, милицияны полковниги Альберт Сижажев бла ушакъ этгенбиз.

- Альберт Хасаншевич, сизни управление бек къоркъуулу аманлыкъчылыкъгъа - аны къуралыулу халда этилген тюрлюсюне - къажау кюрешни ал сатырындады. Бюгюнлюкде террорлукъ этилир деген къоркъуу уллумуду?

- Анга тюзюнлей былайды, алайды деп жууап берирге къыйынды. Къалай-алай болса да, бусагъатда республикада оперативный болум къайгъы этерча тюйюлдю. Алай КъМР-ни 37 адамы террорлукъ эм башха тюрлю аманлыкъ этгенлери ючюн излеуде болгъанларын унутургъа жарарыкъ тюйюлдю. Аладан 13-сю халкъла аралы, 10-су да федеральный излеудедиле. КъМР-ни МВД-сы башха кюч структурала бла бирге террорлукъ этилмезине, законсуз сауутланнган къауумланы адамларын тутаргъа, алагъа болушханланы жолларын кесерге деп оператив-профилактика мадарла бардыргъанлай турады. Ала тынчлыкъ сакъланыларын жалчытханлары хакъды.

- Мындан бир къауум жыл алгъа республиканы жамаатыны ичин къоркъуу алып тургъанды. Аны баш сылтауу уа ахча къоллу болур ючюн, адамланы жесирге алыулары эди. Бусагъатда белгили болгъанмыдыла адамланы сатыу-алыугъа башчылыкъ этгенле?

- Хау, 90-чы жылланы ахырында, республикадан адамланы урлап, ала ючюн уллу ахча тёленирин излегенле аз тюйюл эдиле. Экинчи чечен кампания башланнган кезиуде законсуз сауутланнган къауумланы командирлери эдиле ол тюрлю кюйсюзлюкню этгенле. Ала хар жесирге алгъан адамлары ючюн миллион доллардан кёп излегендиле. Урланнганланы асламысы уа кюч ведомстволаны къуллукъчулары эдиле. Ол заманда бизни республикадан урланнган адамладан сегизиси бюгюнлюкде да табылмагъандыла. Бизге белгили шартлагъа кёре, ала Чечен, Ингуш республикаланы жерлерине элтилгендиле, алада тургъандыла.

КъМР-де Ич ишлерини министерствосу башха правонизамны сакълаучу органла бла аланы башларына бош этиуню комплекс мадарларын жарашдыргъанды, жашауда бардырады.

- Белгилисича, бир къауум операция, жетишимли бардырылып, жесирге алынганладан иги кесеги сау-эсен юйлерине къайтхандыла. Баям, сен ала бла ушакъ этген болурса? Ала боевиклени къолларына къалай бла тюшгендиле эм башларына къалай бош болгъандыла?

- Аланы кёбюсю бла ушакъ этгенме. Барысы да жесирликде азап чекгенлерин жюрексинип айтхандыла. Бюгюн аланы жараларын ашландырыргъа сюймейме. Алай урланнганла кёбюсюнде бизнесменле, предпринимательле, аланы ахлулары, ол санда акъылбалыкъ болмагъанла, ич аскерлени эм ич ишлени къуллукъчулары болгъандыла.

Жаланда 1993 жылдан 2002 жылгъа дери кезиуде Север Кавказда 2958 адам урланнганды. Ол тюрлю аманлыкъчылыкъны башында уа законсуз саутланнган къауумланы таматалары Басаев, Радуев, Гелаев, къарындашла Бараевле, къарындашла Ахмадовла эм башхала болгъандыла. Жарсыугъа, алагъа болушханла уа бизни республикадан адамла эдиле.

Сёз ючюн, 1998 жылдан 2000 жылгъа дери кезиуде къарындашла Ахмадовланы аманлыкъчы къауууму 80-нге жууукъ адамны урлагъанды. Ол къаууумну уясы Урус-Мартанда эди. Аланы боевиклери кеслерини кюйсюз ишлерин Къабарты-Малкъарны, Ингушетияны, Север Осетия-Аланияны, Дагъыстанны, Къалмукъну, Ставрополь крайны, Астрахань эм Саратов областьланы, Москва шахарны аманлыкъчылары бла байламлыкъда этип тургъандыла.

Ала жандауурлукъ этген организациядан эки гражданны бизни республикадан урлагъанлары битеу халкъны чамландыргъан эди. Болсада, битеу кючню бирикдирип, кёп къыйын салып, жесирге алыннганла башларына бош болгъан эдиле.

- 2005 жылда 13-чю октябрьде Нальчикге чабыууллукъ этилгенли бери озгъан кезиуде право низамны сакълаучу органла аманлыкъчылагъа къажау кюрешни къолгъа къаты алгъандан болур республикада тынчлыкъны бузгъан къаугъа чыкъмагъаны. Жамауатны кёлюн ырахат этген ол ахшылыкъ къаллай бирге тутхучлу боллукъ болур дейсе?

- Бюгюнлюкде да терроризмге эм дин экстремизмге къажау кюреш КъМР-ни Ич ишлерини министерствосуну баш борчларындан бири болгъанлай къалады. 2005 жылда 13-чю октябрьде бушуулу ишледен сора жыйышдырылгъан материаллагъа тынгылы анализ этилгенди, дин экстремизмге къажау кюрешде кемчиликле эсге алыннгандыла. Аладан тийишли оюм этилгенди.

Сёз ючюн, бизни управленияны алып къарасакъ, республикада келишиулюк, бир бирни ангылау, багъалау болур ючюн, энчи состав, кечекюн демей, сакъ болгъанлай, къуралыулу халда этилген аманлыкъны жолун кесиуге эсин бургъанлай турады. Ол а мамырлыкъны кючлеуню ышаннгылы мадарыды дерге боллукъду.

Ушакъны
ТЕММОЛАНЫ Мухадин
бардыргъанды.

ЮБИЛЕЙ

Алгъа таукел къарай

«Эль-Фа» китап басма ара къуралгъанлы быйыл 15 жыл толгъанды. Узакъ 1992 жылда ол кесини ишин «Фатум», «Марианна», «Энциклопедия здоровья» деген сериялы китапланы чыгъарыудан башлагъан эди.

Юч жылдан а ол «КЛИО» - «Кавказский литературно-исторический Олимпни» басмалап тебирейди. Ала Север Кавказны миллетлерини тарыхларын суратлагъан китапла эдиле, кеслери да окъуучугъа тарых жаны бла тинтиуле бардыргъан алимлени, жолоучуланы, Европаны бла Азияны жазыучуларыны эсгериулери бла шагъырей болургъа онг бередиле.

Озгъан кезиуню ичинде бу серияны 60 китабы басмадан чыкъгъанды.

Жууукъ кезиуде мында «Аграрные отношения на Северном Кавказе накануне реформы 1861 года» деген экитомлукъну, «Кабардино-русские отношения в 17-18 вв.» деген китапны жангыдан чыгъарыргъа эм дагъыда бир къауум чыгъарманы басмаларгъа дейдиле.

Л. МИРОШНИЧЕНКО.

Концерт

Жетишимлерин кёргюзтгендиле

Элбрус районну сабий искусство школунда кезиулю къауум окъууун бошагъанды. Музыкадан билимни отуз сабий алып чыкъгъандыла бу жол.

Анга атап, отчёт концерт бардырылгъан эди школда. Анда быйыл окъууларын бошагъанла, башха сохтала да музыкада усталыкъларын кёргюзтгендиле. Бу искусство араны хору, скрипачладан къуралгъан ансамбли, фортепиано бёлюмде окъугъанла, миллет къобузда согъаргъа юйреннгенле – бары да къатышхандыла концертге. «Жулдузчукъла» сабий образцовый ансамбль кесини жангы жырлары бла къууандыргъанды. Хар замандача, сейир эди миллет тепсеу эм «Арабекс» образцовый ансамбльлени номерлери да.

Концертни ахырында бу окъуу жылны ичинде бардырылгъан фестивальлада, эришиуледе жетишимле болдургъан творчестволу коллективлени, устазланы, окъуучуланы да алгъышлап, алагъа саугъала бергендиле.

А. ТАЛАЕВ.

Къууанчлы жыйылыу

Къашхатаучу чемпионну алгъышлагъандыла

Къашхатау элни культура юйюнде бел бауладан тутуп жыгъышыудан дунияны кубогуна тийишли болгъан Башир Кантемировну алгъышлау ингир бардырылгъанды. Ол кюн ары спортсменни тенглери, жууукълары, районну организацияларыны бла предприятияларыны таматалары эм Нальчикден да къонакъла келген эдиле.

Жыйылгъанла Башир Кантемировха, Анзор Сокуровха, Мисирланы Илиясха,аланы таматалары, Къарачай-Черкес Республиканы бел бауладан тутуп жыгъышыудан федерациясыны президенти Солтан Чагаровха эм чемпионну тренери Гажонланы Юрийге къызыу къарсла бла тюбегендиле. Ингирни бардыргъан Къулбайланы Бэлла КъМР-ни Тутушуудан федерациясыны председатели Валерий Кардановдан Гажонланы Юрийни аты бла келген алгъыш къагъытны окъугъанды эм анга ахча саугъасы бла конвертни бергенди.

Аллай къагъыт бу эришиуге къатышхан жашланы аты бла Тутушууну халкъла аралы федерациясыны председатели Чолпан Солтанбековадан да келген эди. Баширни Черек районну администрациясыны башчысы Темиржанланы Махти да алгъышлагъанды.

Ары келген къонакъланы араларында «Солидарность» жандауурлукъ фондну президенти Адальбий Шхагошев да бар эди. Ол, чемпионну эм аны тренерини да бу жетишимлерине къууаннганын билдирип, аны фонду быллай спортчулагъа мындан арысында да къолдан келгенича болушлукъ этип турлугъун айтханды. Саугъагъа уа Баширге ол юй кинотеатр бла видеокамера бергенди.

«Южная энергетическая компанияны» директоруну заместители Геккиланы Заур а спортсменни эм аны тренерин Тюркге барып солурча путёвкала бла саугъалагъанды. «Единая Россия» политика партияны политсоветини атындан анга телевизор берилгенди. Къашхатау элни администрациясыны башчысы Ажоланы Ахмат а Баширни жетишими бла битеу эл ёхтемленнгенин чертгенди.

КЪУЛБАЙЛАНЫ Элина.

БОКС

Жаланда экинчи жер жетгенди

Ростов областьны Сальск шахарында абадан жаш тёлюню арасында боксдан ЮФО-ну ючюнчю жай спартакиадасы болгъанды. Эришиулеге онюч регионадан 156 спортчу къатышхандыла. Ол санда КъМР-ни жыйымдыкъ командасы да.

Бизникиледен кеси жыл санында Алим Баренов экинчи жерни алгъанды. Команда эсепде уа алчы жерлени Краснодар крайны, Дагъыстанны эм Ростов оластьны келечилери алгъандыла.

Ахматны саугъасы ючюн

Кёнделенни культура юйюнде 30-31-чи майда дунияны боксдан Интерконтиненталь чемпиону Доттуланы Ахматны саугъасына жаш тёлюню арасында ачыкъ турнир болгъанды. Ол, Сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюне аталып, быйыл бла тёртюнчю кере бардырылгъанды. Эришиуге малкъар элледен, Нальчик эм Бахсан шахарладан 70 спортчу къатышхандыла.

Кеслерини жыл санларына кёре анда 28 боксчу къытхандыла. Алагъа турнирни баш судьясы Доттуланы Ахмат грамотала эм сыйлы саугъала бергенди.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

ЖОЛ-ПАТРУЛЬ СЛУЖБА

Къайгъылы шарт

Окъуу жыл бошала барады. Сабийле каникулларында орамлада кёп ойнайдыла, узакъ жерлеге жолоучулукъгъа атланадыла.

Бюгюнлюкде республикада жыл санлары 16-гъа жетмегенледен авариягъа тюшгенлени саны 17 процентге ёсгенди. Ол а ГИБДД-ны къуллукъчуларын, устазланы, ата-ананланы тынгысыз этгенлей турады.

Аны бла байламлы республиканы жеринде май айны 28-синден 17-чи июньнга дери «Сакъ болугъуз – сабийле!» деген ат бла битеуроссей профилактика операция бардырылады.

Жоллада къоркъуусузлукъну жалчытыр ючюн, узакъ жерлеге сабийлени жюрютген автотранспортну водительлери кюндюзгю кюн окъуна автобусланы чыракъларын жандырып барыргъа керекдиле. Жол-патруль службаны инспекторлары жолоучула жай айлада жолдан ётюуге артыкъда сакъ болурларын излейдиле.

Хурметли ата-анала! Кюн сайын сабийлеригизге жолдан ётерден алгъа не затха эс бурургъа кереклисин эсгертиригизни, жолда жюрюуню жорукъларын къайтарып-къайтарып айтырыгъызны тилейбиз. Сиз кесигиз низамлы болсагъыз, сабийлеригиз сизден кёргенни этерикдиле.

КъМР-ни МВД-сыны УГИБДД-сыны пресс-службасы.

Элбрус посёлканы «Насып» сабий садында махтаугъа тийишли адамла ишлейдиле. Чеченланы Любовь Магомедовна да аладан бириди. Ол бу системада урунуп келгенли отуз жылдан атлагъанды.

Любовь Магомедовна кёп саугъалагъа, ол санда « Халкъгъа билим бериуню отличниги» деген атха тийишли болгъанды. Ол сабийле миллетлерин сюйгенле, билимлиле болуп ёсер ючюн, къолундан келгенни аямайды.

СУРАТЛАДА: (солдан онгнга) устаз Чеченланы Любовь; нечик жарыкъ дерсди!

Суратланы МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

БИЛДИРИУ

Толгъурлары **2007 жылда 10-чу июльда Быллымда Кърысхам** деген жерде тукъум жыйылыу къурайдыла. Анга киеуле, келинле, туугъанла, туудукъла да чакъырыладыла.

Тукъум таматала.

«Заман» газетни редакциясыны коллективи бухгалтер-кассир **КЮЧЮКЛАНЫ Сафиятха атасы ХУЧИНАЛАНЫ Махмутну жашы Ахмат** ёлгенине, бушуу этип, къайгъы сёз береди.

КъМР-ни Правительствосуну эм РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасыны Гуманитар тинтиулени институтуну администрациясы, профкому, коллективи да археология бёлюмню къуллукъчусу **ЧЕЧЕНЛАНЫ Магометни жашы Исмайылгъа** аны **эгечи МАГРЕЛЛАНЫ Мариям** ёлгенине, бушуу этип, къайгъы сёз берединле.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

АЛИКАЛАНЫ Владимир, АППАЙЛАНЫ Музафар (баш редакторну заместители), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну заместители), БИТТИРЛАНЫ Аминат, КЪУЛБАЙЛАНЫ Алий, ТЕКУЛАНЫ Хауа, ТОКУМАЛАНЫ Хусейн, ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмныйи - 42-63-01. Баш редакторну заместительлери - 42-38-21, 47-26-22. Жууаплы секретарь - 42-66-85
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:

Жамауат-политика жашауну бёлюмю- 42-67-68,42-24-02.
Экономиканы бёлюмю - 42-66-73.
Культураны бёлюмю - 42-68-72.
Социальный политиканы бёлюмю - 42-66-76, 47-27-59.
Жангылыкъланы бла спортну бёлюмю - 47-26-39, 42-66-71 .
Письмоланы,рекламаны эм билдириулени бёлюмю - 42-37-94.
Тилманчланы бёлюмю 47-31-28.
Бухгалтерия - 42-30-87
Операторла - 47-26-28, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн, Россей Федерацияны басманы юсюнден Законуна тийишлиликде, материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Культура эм информация коммуникацияла министерствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет 1905 жылда Революция атлы республикалы полиграфкомбинатда басмаланнганды, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 44-06-51, 49-71-59

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Таппасханланы Аминат - дежурный редактор; Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны заместители; Ахматланы Шахида, Зезаланы Лида - корректорла.

Тиражы 3750 экз. Заказ № 1653

РЕДАКЦИЯНЫ АДРЕСИ:

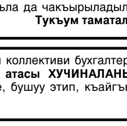

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5